

Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları Üzerine Sistematik Derleme

Hüseyin Caner TAŞCI¹
Elif YÜKSEL OKTAY²

Derleme Makalesi

Öz

Bu çalışma, geçici koruma altında Suriyeli öğrencilerin bulunduğu okullardaki uygulamaları sistematik derleme ile bir araya getirerek sentezlemek, yorumlamak ve sorunları genel olarak tespit ederek çözüm önerileri sunmak amacıyla yapılmıştır. Sistematik derlemeye yönelik olarak, DergiPark ve Google Scholar taranmıştır. Bu taramalar sonucunda 2020'den itibaren yayınlanmış çalışmalar seçilerek ve dokuz makale sistematik derlemeyle analiz edilmiştir. Derleme analizi sonucunda; iletişim sorunları, bireysel sorunlar, akademik sorunlar, aileye ilişkin sorunlar ve yapısal sorunlar olmak üzere beş temel tema tespit edilmiştir. Türkçe öğrenmede yaşanan güçlük eğitim sürecindeki en önemli sorundur. Türkçe dil becerilerinin yetersiz olması diğer sorunların çarpanı olarak görülmektedir. İletişim sorunlarının çözülmesinin diğer sorunların çözülmesinin de önünü açacağı düşünülmektedir. Zorlu ve travmatik bir süreç olan zorunlu göçün Suriyeli öğrencilerin yaşadığı ruhsal sorunları artırdığı, eğitim hayatını ve sosyal uyumu olumsuz etkilediği görülmüştür. Diğer bir sorun öbeği yapısal sorunlar olup bunların çözümü sadece Suriyeli öğrenciler için değil Türk öğrencilerin sorunlarının da çözümü olacaktır. Bu bağlamda Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de olmasını şanssızlık olarak değil, Türk eğitim sisteminde karşılaştığımız sorunları çözmek için bir fırsat olarak görmeliyiz.

Anahtar Kelimeler

Suriyeli öğrenciler,
Türkiye,
Eğitim sorunları,
Eğitim politikaları,
Sistematik derleme

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
21.07.2022
Kabul Tarihi:
11.08.2012

A Systematic Review on Educational Problems of Syrian Students Under Temporary Protection

Abstract

This study was carried out to synthesize and interpret the practices in schools where, under temporary protection Syrian students are, under a systematic compilation, to identify the problems in general and to offer solutions. For systematic compilation, DergiPark and Google Scholar were scanned. As a result of this search nine articles, published since 2020, were selected to be analyzed by systematic revision. As a result of the compilation analysis; Five basic themes were identified such as communication problems, individual problems, academic problems, family problems and structural problems. Difficulty in learning Turkish is the most important problem in the education process. Insufficient Turkish language skills are seen as a multiplier of other problems. It is thought that solving communication problems will pave the way for solving other problems. It has been observed that forced migration, which is a difficult and traumatic process, increases the mental problems experienced by Syrian students and negatively affects their education life and social cohesion. Another group of problems is structural problems, and their solution will not only be beneficial for Syrian students but also for Turkish students. In this context, we should see the presence of Syrian students in Turkey not as a misfortune but as an opportunity to solve the problems we face in the Turkish education system.

Keywords

Syrian students
Turkey,
Educational problems,
Education policies,
Systematic review

Article Info

Received:
21.07.2022
Accepted:
11.08.2022

¹Öğr. Gör., Yalova Üniversitesi, caner.tasci@yalova.edu.tr, 0000-0002-0293-1592

² Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, elifsel@gmail.com, 0000-0002-6273-6633

Giriş

İnsanlık, göç olgusuna yabancı değildir. Ancak günümüzde göçler, modern ulus devletlerin sınırlarını büyük bir özenle korumasından kaynaklı, modern devletin ortaya çıkışından önce gerçekleşen göçlerden farklılık göstermektedir (Bacık, 2015: 48). Castles ve Miller yaşadığımız çağı “Göçler Çağı” olarak tanımladığında bu gerçekliğe dikkat çekmişlerdi (2008). Günümüz göçleri modern ulus devletlerini değişime ve dönüşüme zorlamaktadır. Greenhill gibi yazarlar stratejik göç mühendisliğinin yani nüfus hareketlerinin bir silah olarak kullanılabileceğini ifade etmektedirler (2008). Günümüz dünyasının göçler üzerinden şekillendiği gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Yüzyıllarca sömürgeleri vasıtasıyla dünyaya yayılan Avrupa günümüzde kendisi için “Kale Avrupası” tanımını kullanmaktadır (Kirişçi, 2014: 47). Avrupa Birliği’nin dış sınırlarını kale duvarları gibi tahkim etmek için harcadığı çabayı Yunanistan Türkiye sınırında görebiliriz. Göçlerle kurulan ve düzenli göç alan ABD, güney sınırına milyarlarca dolar harcayıp duvarlar inşa etmiştir. Devletlerin sınırlarını korumasının altında yatan motivasyon, göçün ulus devletleri sarsacak ve toplumsal barışı bozacak dinamiklere sahip olduğuna inanmalarındır.

Göçün, toplumsal barış açısından endişeye neden olması göç edenlerin, ev sahibi topluma uyum sağlamasının uzun ve karmaşık bir süreç olmasından dolayıdır (Duman, 2019: 364). Ev sahibi ülkenin bütün çabası göçmenleri olabildiğince kısa sürede, toplumun kendi kendine yeterli ve yararlı bireyleri haline getirmeye yöneliktir (Erdem, 2017: 348). Ancak göç kararını zorlayıcı bir etki sonucunda alan ve 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde “zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan” kişi olarak tanımlanan zorunlu göç mağdurları, göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında şiddete ve tacize maruz kalma, yaralanma, aile bireylerinin kaybı, yalnız kalma, belirsizlik, geçim kaynaklarının kaybı gibi travmatik olaylarla karşılaşmış bireyler olduklarından, sosyal uyum ve toplumsal bütünleşme süreçleri daha sancılı olmakta ve uzun sürebilmektedir (Kararımak, Önder, 2020: 60).

2011 yılında başlayan Suriye’den göç dalgası bugüne kadar Türkiye’nin karşılaştığı önemli toplumsal olaylardan biri olarak görülebilir. 2011 yılından itibaren Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısı 3,7 milyona yükselmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı). Dünya Göç Örgütü (IOM) 2021 verilerine göre Türkiye en çok “mülteci” barındıran ülke konumundadır (IOM, 2021). Suriyeli göçü ve onların ülkemizde kalıcılığı iç politikamızın bir unsuru olarak görülmekte ve siyasi partiler tarafından farklı şekillerde dile getirilmektedir. Suriyeliler hukuki olarak geçici statüde yer almaktadırlar ve Suriye’de iç savaş sona erdiğinde kalıcı olmalarını sağlayacak herhangi bir hukuki zemin bulunmamaktadır. Ancak Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olacakları ön kabulüyle sosyal uyum ve toplumsal bütünleşme politikaları geliştirilirse kanaatimizce toplumsal barış açısından doğru bir yaklaşım olacaktır.

Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin %31,40’ı eğitim çağındadır, bunların %65’i okulaşmış olup bu sayı 780.806’dır (MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, 2022). Çoğunluğu okul çağında olan Suriyeli nüfusun sosyal uyumunda eğitimin önemini büyüktür. Bununla birlikte Türkiye bu kadar yabancı öğrenciye hazırlıksız yakalanmış olup hem nicel hem de nitel olarak konuya ilişkin pek çok sorunla karşılaşmıştır (Bezci vd., 2020: 21). Suriyeli çocukların eğitim iklimine dahil olup, eğitim sorunlarının çözülmesi, toplumun üretken üyeleri olmaları için gerekli adımların atılması önemlidir. Zorunlu göç yukarıda belirtildiği gibi travmatik etkileri olan bir süreçtir. Travmatik süreçleri yaşayan çocukların yeterli rehberlik hizmeti ve psikolojik destek alamamış olmaları onları okul ikliminden kopartıp suç örgütlerinin ağına itebilir (Güngör vd., 2017: 42). Eğitim hakkı uluslararası anlaşmalarla garanti altına alınmış olsa bile Türkiye’nin bu anlaşmalardan bağımsız Suriyeli çocukları eğitim iklimine dahil etmesi sadece insani sebeplerle değil toplumsal barış açısından daha büyük zorunluluk olarak görülmelidir (Özçürümez, İçduygu, 2020: 110).

Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar, Suriyelilerin geldiği 2011 yılından beri nitel ve nicel araştırmaların konusu olmuştur. Özellikle öğretmen, yönetici ve uzman görüşlerini, Suriyeli ve Türk öğrencilerin yaşadıklarını, ailelerin fikirlerini içeren çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar farklı illerde gerçekleştirilmiş olup farklı sayıda Suriyeli öğrencinin eğitim gördüğü sınıfları içermektedir. Bu

çalışmaların bütüncül bir şekilde sistematik bir derlemeyle bir araya getirilmesi, politika belirleyicilerin dikkatine sunulması sosyal uyum ve toplumsal barış açısından uzun vadede büyük katkı sağlayabilir.

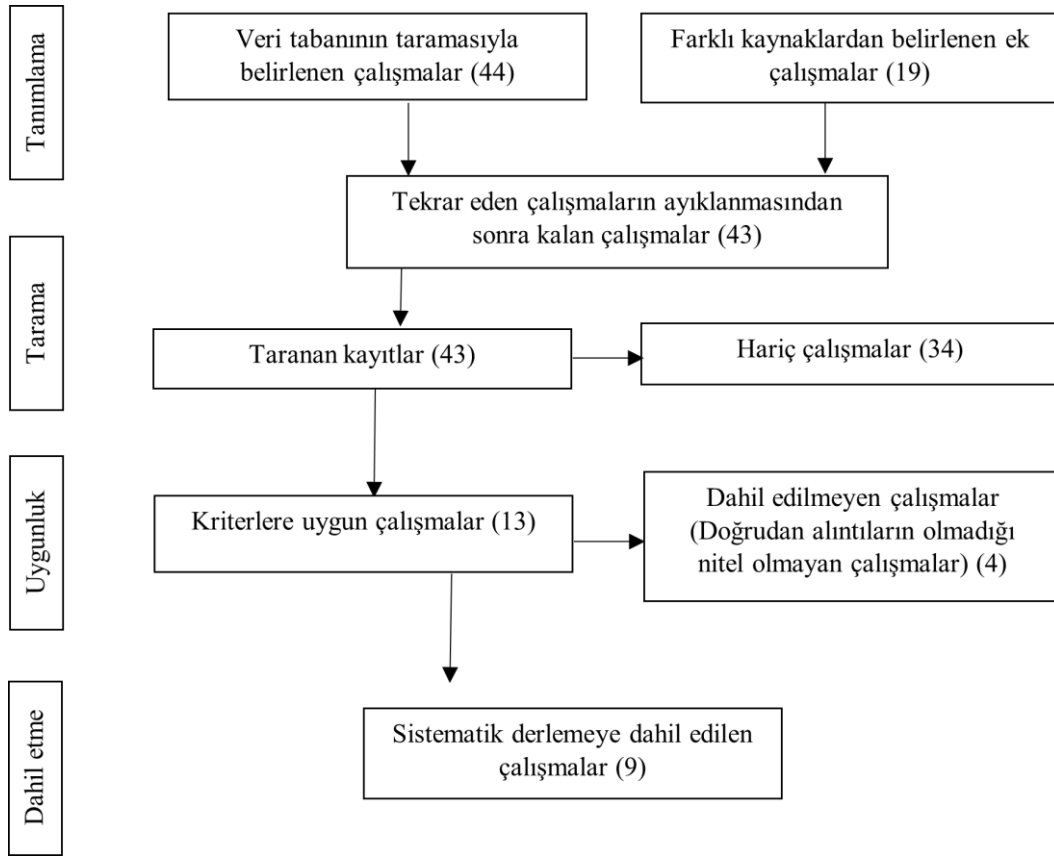
1. Yöntem

Bu çalışma, Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunların, bu sorunların çözüm yollarının ve bu sorunların çözümüne yönelik uzmanların getirdikleri çözüm önerilerinin sistematik olarak derlenmesini ve değerlendirmesini amaçlamaktadır. Çalışmamızda kullandığımız yöntem; sistematik derlemedir. Sistematik derleme; belli bir eleme kriterlerinden geçirilerek bir konuda yapılan nitel araştırmaların sentezlenmesine dayanan bilimsel bir araştırma yöntemidir (Karaçam, 2013). İncelenen makaleler, uzman görüşlerini içermekte olup, bundan yola çıkılarak önem sırasına göre sorun öbekleri belirlenmiştir. Sentezleme, bu öbeklerin tespitinin genelleştirilmesi ile ilgilidir.

1.1. Tarama süreci

Tarama sürecine dahil edilecek araştırmalar, daha önce tespit edilen aşağıdaki ölçütler çerçevesinde belirlenmiştir:

- Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen, uzman ve yönetici görüşlerini içeren nitel bir çalışma olması
- Araştırmaların katılımcı görüşlerini içermesi
- Araştırmaların farklı illerde gerçekleştirilmiş olması
- 2020-2022 (Nisan) yılları arasında yayınlanmış olması
- Araştırmaların Dergipark veya Google Scholar'da yayınlanmış olması
- Araştırmaların Türkiye'de yapılmış olması
- Araştırmaların tam metnine ulaşılabilir olması

Şekil 1: Sistematiik derleme için PRISMA akış şeması

Tarama sonucunda belirtilen kaynaklardan 44 makale, bu kaynakların dışında 19 makale tespit edilmiştir. Tekrarlayan araştırmalar çıkarıldığında 43 makale kalmıştır. Bu araştırmaların amaç ve yöntem kısımları incelendiğinde 13 makalenin kriterlere uygun olduğu tespit edilmiştir. 13 araştırma içinden katılımcı görüşlerini içermeyen dört tanesi ayıklanınca dokuz makale kalmıştır. Araştırmalar, yayın tarihine göre yeni ya da ilk olması dikkate alınarak M01, M02 şeklinde kodlanmıştır. M01 ve M03 kodlu araştırmaların her ikisinin de Gaziantep’te yapıldığı tespit edilmiştir. Gaziantep’in en çok Suriyeli barındıran ikinci şehir olması ve her iki araştırmanın farklı okul seviyelerinde yapılmış olması nedeniyle çalışmamıza dahil edilmişlerdir.

Tablo 1: Araştırmaya dahil edilen çalışmalar

Çalışma kodu	Yazar / yayın yılı	Araştırmanın yapıldığı il	Katılımcı sayısı
M01	Özoruç, Dikici Sığırtmaç (2022)	Gaziantep	11
M02	Arslan, Ergül (2021)	İzmir	27
M03	Kapat, Şahin (2021)	Gaziantep	27
M04	Yiğit, Şanlı, Gökbalp (2021)	Amasya	24
M05	Küçükşüleymanoğlu, Kurt (2020)	Bursa	17
M06	Külekçi Akyavuz, Gezeroğlu, Toma (2020)	Kilis	12
M07	Temiz (2020)	Düzce	18

M08	Ünal, Aladağ (2020)	Kayseri	10
M09	Yenen, Ulucan (2020)	Türkiye geneli	14

1.2.1. Verilerin incelenmesi

Sistematik derleme, seçilen makalelerin okunması, ortak temaların oluşturulması, ortak temaların sentezlenmesi, seçilen makalelerin tekrar okunması ve ortak temaların kontrol edilmesi, ortak temaların tekrar sentezlenmesi sürecini içerir. Seçili makaleler analiz edilerek betimsel temaların oluşturulması ile sorun kodları oluşturulmuş, sorun kodları da ana temalarda toplanmıştır. Çalışmada Suriyeli öğrencilerin yaşadığı sorunlarla ilgili beş tema 16 alt tema belirlenmiştir.

Tablo 2: Tema ve alt temalar

Tema	Alt tema
İletişim sorunları	Türkçe öğrenmede yaşanan sorunlar
	İletişimden kaynaklı sorunlar
Bireysel sorunlar	Travma
	Şiddet
	Korku
	Okul kurallarına uymama
Akademik sorunlar	Derse hazırbulunuşluk sorunları
	Dersi ve konuları anlamama
Aileye ilişkin sorunlar	İlgisizlik
	Aile içi şiddet
	İletişim sorunları
	Çocuk sayısı / ailenin sayıca büyük olması
Yapısal sorunlar	Sosyoekonomik sıkıntılar (ebeveynin eğitim durumu da dahil)
	Öğretmenin gerekli eğitimlerden geçmemesi
	Kalabalık sınıflar
	Materyal eksikleri

Sorunlarla ilgili ana temalar; iletişim sorunları, bireysel sorunlar, akademik sorunlar, aile sorunları yapısal sorunlar olarak belirlenmiştir. Alt temaların ana temaların bir anlamda açıklaması olduğu görülmektedir. Çalışmanın temaları ve alt temalarında katılımcıların görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların kodlanması ise; öğretmen için Ö, yönetici için Y, uzman için U, Türk öğrenci için T, Suriyeli öğrenci için S şeklindedir. Bu kodlar çalışma koduyla da ilişkilendirilmiştir. Örneğin; M02Ö ikinci makaledeki öğretmen görüşü, M05Y beşinci makaledeki yönetici görüşünü yansıtmaktadır. Eğer aynı çalışmadan birden fazla öğretmen görüşüne yer verilmişse M02Ö1, M02Ö2 şeklinde kodlama yapılmıştır.

2. Bulgular

Çalışmamızın bu bölümünde, yaptığımız analiz sonucunda elde ettiğimiz bulgular beş tema ve 16 alt tema içinde bulguları destekleyen uzman görüşlerine de yer verilerek incelenmiştir. Her tema alt temalarla birlikte ele alınmıştır.

Tablo 3: İletişim sorunlarına ait alt temalar

Tema	Alt tema
İletişim sorunları	Türkçe öğrenmede yaşanan sorunlar İletişimden kaynaklı sorunlar

İletişim sorunlarının temelinde Türkçe öğrenmede yaşanan güçlük yatmaktadır. Dil engeli yabancı öğrencilerin kültürleşme süreçlerinin önündeki en büyük engeldir. M09 kodlu çalışma hariç diğer çalışmalarda üzerinde durulan öncelikli sorun dil sorunlarıdır. M09 kodlu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı, sınıf öğretmenleri ve yöneticilerden dışında sorunlara farklı bir perspektiften bakan psikolog, rehber öğretmen gibi uzmanların görüşlerini de içermesidir. İletişim sorunları göç çalışmalarında temel sorun olarak görülmektedir. Örneğin akademik sorunlar, dersi ve konuları anlamama gibi sorunların da temel etkenini bu oluşturmaktadır.

Katılımcıların iletişim sorunları ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

M01Ö1: “Öncelikle dil konusunda problem yaşıyoruz. Anlaşmakta zorluk çekiyoruz. Türkçe bilmedikleri için doğal olarak ne dediğimi anlamıyorlar. Bu sebepten de sınıf içerisinde benim verdiğim veya söylediğim sözleri dinlemeyerek kendi kafalarına göre hareket ediyorlar.”

M01Ö2: “En fazla dil problemi oluyor pek fazla anlayamıyoruz. Hem çocuklarla hem ebeveynleriyle bu sıkıntılar oluyor.”

M03Y, “Türkçe öğrenmeyi kendilerine mecbur görmüyorlar. Sanıyorum teneffüslerde, derslerde, kendi aralarında sürekli Arapça konuştukları için... Türkçeleri fazla gelişmedi. Yani pratikte geliştiremediler.”

M03Ö, “Türk sınıflarında olsa biraz da Türkçeye maruz kalır örnek vereyim mesela çocuklar Türkçe renklerin hepsini biliyorlar. Çok güzel. Ama birbirlerinden mesela boya kalemi istediklerinde yine Arapça istiyorlar ama Türk sınıfında olsa mecburen Türkçe isteyecek. Zorunda kalacak...”

M04S “Türkçem zayıf ondan zorlanıyorum, anlamıyorum, arkadaşlarımdan bir şey istemek istediğimde anlatamadığım oluyor.”

M06Y: “Öğretmenlerimde gözlemlediğim olay şu, emek sarf ediyorlar ancak bir gelişme görmüyorlar özellikle Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenememelerinden dolayı. Bu da öğretmende bıkkınlık, yılgınlığa yol açıyor, birçok verimli öğretmenimiz birkaç yıldır bu durumda.”

M08Ö: “Türkçe öğretme konusunda olsun sıkıntılar yaşıyorum. Arapça öğrenme stili ile Türkçe tamamen farklı. Örneğin p ve ç sesini çok zor çıkarıyorlar. Onlarda hırıltılı h var bizde yok. Ben çocuğuma Perşembe'yi öğretmek istiyorum ama benim çocuğum Perşembe diyemiyor, berşembe diyor.”

M09U: “Dil sorunu önemli bir sorun bence. Bu çocukların buldukları ortama uyum sağlayabilmeleri ve topluma entegre olabilmeleri için Türkçe öğrenmeleri şart. Bu yüzden bölgedeki mülteci çocukların sayılarına göre belirlenen okullarda yabancı öğrencilere hizmet verecek şekilde birtakım düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.”

Yukarıda bahsettiğimiz dil sorununun diğer sorunlardan daha önemli olarak görülmesinin temel nedeni diğer sorunların çözümünün önündeki en büyük engel olarak durmasıdır. Rehberlik ve psikolojik yardımların dil engeline takıldığı, uzmanın Arapça, öğrencinin Türkçe bilmediği ve karşılıklı anlaşmanın ancak bir tercüman ile yapıldığı durumda öğrencinin zorunlu göç nedeniyle yaşadığı travmayı atlatması mümkün olmamakta ya da sorunun çözümü uzun bir zamana yayılmaktadır.

İletişim sorunları, Arapça ile Türkçe arasındaki farklılıklara bağlanmaktadır. Suriyeli çocukların Türkçe öğrenme motivasyonlarının yetersiz olduğu, sınıfta Arapça konuşmaları mümkün olduğunda Türkçe konuşmak için kendilerini zorlamadıkları görülmektedir. İletişim sorunları, sadece akademik başarıyı engellemekle kalmamakta aynı zamanda çocukların akranlarıyla iletişim kurabilmenin, kendini ifade edebilmenin, sorunlarını paylaşabilmenin de engeli olabilmektedir.

Tablo 4: Bireysel sorunlara ait alt temalar

Tema	Alt tema
Bireysel sorunlar	Travma
	Şiddet
	Korku
	Okul kurallarına uymama

Bireysel sorunlar başlıktan da anlaşılacağı üzere öğrencinin kendisine ait sorunlardır. Zorunlu göç süreci travmatik bir süreçtir ve çocuklar şayet profesyonel yardım alınmazlarsa yaşadıkları travmanın etkisini yetişkinlikte bile yaşayabilirler. Akranlarına şiddet uygulama, korku, okul kurallarına uymama bu kapsamda sık olarak ifade edilen sorunlardandır.

M01Ö1: “Sınıf içerisinde benim verdiğim veya söylediğim sözleri dinlemeyerek kendi kafalarına göre hareket ediyorlar. Bu da sınıf içerisinde bir düzen sağlamamı zorlaştırıyor.”

M01Ö2: “Suriyeli çocukların diğer çocukların dikkatini dağıtması ve benim dediklerimi dinlemiyor oluşları eğitimi aksatıyor.”

M06Y: “Baskı ile büyümüşler ve bizim eğitim kurumlarında şiddet olmaması davranış bozukluklarının yaşanmasına sebep oluyor.”

M07Ö: “Şiddet eğilimleri çok fazla. Çocuk Türkçeyi bilmediği için karşısındaki insana duygularını tam olarak aktaramıyor. Tam olarak aktaramayınca da şiddet gösteriyor. Aslında tam olarak aktarsa belki de zarar vermek istemeyecek. Eşyalara vuruyor, arkadaşına zarar veriyor.”

M08Ö: “Ben Maraş’ta da görev yaptım. Görev yaptığım okul havaalanına çok yakındı. Uçaklar hareket ettikçe çocuklar sıranın altına yatar, kafamıza bomba düşecek diye korkarlardı. Panik atak olmuş şekilde sıranın altına yatar, sonra ben çocuğu sakinleştirmek için uğraşır, ders anlatamazdım.”

M09U: “Aile bireylerinden şiddet gören mülteci çocukların sayısı oldukça fazla. Bu durum sadece ebeveynlerle sınırı kalmıyor maalesef. Kardeşler ve yakın akrabaların da istismarına uğruyorlar. Kız çocuklarını erken yaşta evlendirme eğilimindedir. Eğitimleri çoğu zaman ikinci hatta üçüncü plana atılıyor.”

Tablo 5: Akademik sorunlara ait alt temalar

Tema	Alt tema
Akademik sorunlar	Derse hazırbulunmuşluk sorunları Dersi ve konuları anlamama

Suriyeli öğrencilerin temel sorunlarından biri de okul motivasyonlarının diğer öğrencilere göre düşük olmasıdır. Genellikle sosyoekonomik seviyeleri düşük ailelerden gelen öğrencilerin akademik başarıları da düşük olmaktadır. Çift dilli çocuklar arasında yapılan araştırmalarda ailenin akademik başarıda önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir (Pala, 2020: 93). Suriyeli çocuklar arasında okul devamsızlığının nedeni olarak kardeşlerine veya yaşlı bir büyüğe bakmak, çalışmak gibi nedenler gösterilmektedir. Devamsızlık öğrencinin motivasyonun kaybına neden olmaktadır. Türkçe dil becerisindeki yetersizlikler nedeniyle çocuklar dersi ve konuları anlamamaktadırlar. Sayısal dersler sözel derslere göre Suriyeli öğrencilerin nispeten daha başarılı olduğu derslerdir.

M04Ö1: “Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü müfredatla bizim müfredatın farklılığı tek başına sorun olmaya yetiyor. Alfabe bile akademik hazırbulunmuşluk konusunda ciddi zamanımızı alıyor”

M04Ö2: “Suriyeli öğrencilere ekstra zaman ayırmamız gerekiyor ve Türk öğrencilere yazık oluyor Türk öğrenciler de müfredatın çok gerisinde kalıyor.”

M06Y: “Öğretmenlerimde gözlemlediğim olay şu, emek sarf ediyorlar ancak bir gelişme görmüyorlar özellikle Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenememelerinden dolayı. Bu da öğretilmekte bıkkınlık, yılgınlığa yol açıyor, birçok verimli öğretmenimiz birkaç yıldır bu durumda.”

M08Ö1: “Sığınmacı erkek öğrencim Türkçe bilmediği için dersleri hiç anlayamıyordu. Dördüncü sınıfta fen ve matematik konuları ağır. Bu nedenle sınıfta arka sıralara oturmak eğilimindeydi. Bazen kapüşonunu çekip arkada uyumak istiyordu ama buna asla izin vermiyordum. Sınavlardan hep 40’ın altında notlar alıyordu, o notları da test ya da boşluk doldurmalı sorulardan alıyordu.”

M08Ö2: “Öğrenci devamsızlık yaptığında ona neden okula gelmediğini soruyorum. Bazen kendisi hasta oluyor, bazen bir işleri oluyor. Öğrenciye onu merak ettiğimi ve onun değerli olduğunu hissettiriyorum. Eğer niye gelmedin diye sormazsan bunu normal olarak görüyor ve sık devamsızlık yapıyor. Onunla ilgilendiğinizde aranızda bir bağ oluşturuyorsunuz. Bu nedenle onu görmezden gelmek yerine sorunun kaynağına inmek gerekiyor.”

Tablo 6: Aileye ilişkin sorunlara ait alt temalar

Tema	Alt tema
Aileye ilişkin sorunlar	İlgisizlik Aile içi şiddet İletişim sorunları Çocuk sayısı / ailenin sayıca büyük olması Sosyoekonomik sıkıntılar (ebeveynin eğitim durumu da dahil)

Ailenin yaşadığı sorunlar ya da çocuğun aile içinde yaşadığı sorunlar doğrudan eğitim hayatını olumsuz etkileyebilmektedir. Araştırmalarda çocukların başarısızlığında ailenin ilgisizliği sıklıkla vurgulanmıştır. Kardeş sayısı, ailenin sayıca büyüklüğü, aile içi şiddet çocuğun okul başarısını olumsuz etkilemekte olup bunun dışında ailenin akademik anlamda yeterli olmaması da çocuğun başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Sıklıkla vurgulanan bir diğer sorun da ailenin Türkçe bilmemesi nedeniyle öğretmenlerle ve okul yönetimiyle yaşadığı iletişim sorunlarıdır. Çocuğun sorunlarının aktarılabilmesi, aile tarafından anlaşılabilmesi aile ve okul arasında bir kopukluğa neden olmakta ve çocuğun gelişimine engel olmaktadır.

M01Ö: “En fazla dil problemi oluyor pek fazla anlayamıyoruz. Hem çocuklarla hem ebeveynleriyle bu sıkıntılar oluyor.”

M04Y: “En küçük problemde veli okula geliyor, öğretmenle kavga etmeye çalışıyor.”

M06Y: “Suriyeli öğrenci ve ailelerine psikolojik destek verilerek Türk toplumuna entegrasyonları sağlanmalıdır.”

M05Ö: “Açıkçası Suriyeli öğrencimden dolayı ciddi sorunlar yaşadım. Tuvalette kızların altına bakmıştı. Öğrencimde aşağılık kompleksi vardı. Ailesi de sinirliydi. Çocuklarının hatalarını kabul etmiyorlardı. Gecenin on birinde whatsapp'tan mesajlar yazıp beni rahatsız ediyor, çocuklarının dışlandığını düşünüyorlardı.”

M09U: “Aile bireylerinden şiddet gören mülteci çocukların sayısı oldukça fazla. Bu durum sadece ebeveynlerle sınırı kalmıyor maalesef. Kardeşler ve yakın akrabaların da istismarına uğruyorlar. Kız çocuklarını erken yaşta evlendirme eğilimindedir. Eğitimleri çoğu zaman ikinci hatta üçüncü plana atılıyor.”

Tablo 7: Yapısal sorunlara ait alt temalar

Tema	Alt tema
Yapısal sorunlar	Öğretmenin gerekli eğitimlerden geçmemesi Kalabalık sınıflar Materyal eksikleri

Çok kısa sürede, çok büyük Suriyeli nüfusun Türkiye'ye öngörülemez gelişi, Türk eğitim sisteminin hazırlıksız yakalanmasını da beraberinde getirmiştir. Sınıfında Suriyeli öğrenci olan öğretmenler, zorunlu göçün travmatik izlerini taşıyan, Türkçe bilmeyen bu çocuklarla ilgilenmek için gereken eğitimden yoksun kalmışlardır. Sıklıkla ifade edilen öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmesi ve gerekli bilgilerle donatılması gerektirir. Yabancılarla Türkçe eğitimi uzmanlık isteyen bir süreç olup eğitimin bu uzmanlığa sahip öğretmenler tarafından verilmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada bunun böyle olmadığı öğretmenlerin sınıflarındaki Suriyeli öğrencilere daha önce deneyimlemedikleri bir şekilde Türkçe öğretmeye çalıştıkları görülmüştür. Diğer önemli bir problem sınıfların kalabalık oluşudur. Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu illerde kalabalık sınıf sorunları daha fazla dile getirilmiştir. Bu sınıflarda uyum sorunları, Türkçe öğrenmede güçlük, izole olma, Türk öğrencilerle kaynaşmama, şiddet, okul kurallarına uymama gibi sorunlar daha çok dile getirilmiştir. Materyal eksikliği de yapısal eksiklikler arasında önemli bir yere sahiptir, Türkçe öğrenimi için gereken kitaplardan, sesli ve görüntülü kaynaklardan yoksun olunması Türkçe öğrenim süreçlerini güçleştirmektedir.

M01Ö: “Kesinlikle her sınıfa bir tercüman olması gerekiyor. Sürecin daha verimli olması ve benim de motivasyonumu arttırması için faydalı olacağını düşünüyorum”

M03Ö: “sınıf mevcudu ayrı bir eleştiri konusu. Dil öğretiminde en fazla 15 kişi ya da 20 kişi olması lazım. Çünkü dil öğretimi o kadar hassas ki öğrencilerle bire bir ilgilenmek, bire bir diyalog kurmak gerek. (Sınıf mevcudunu)en az 10, en fazla 30(olması gerekir). 30 kişiden sonra bir sınıf daha açılıyor. Benim sınıfım 30 kişiydi, 15 kişi olmasını çok isterdim. Hepsine yetişmek zor oluyor.”

M04Ö: “Öğretim yöntem ve tekniklerinde farklılıklar deneyerek öğrencilerin dersi anlamalarını sağlamaya çalışıyorum.”

M05Ö: “O kadar çok eksiği olan öğrenci var ki. Kalem yok defteri yok, Türkçe öğrenmemek için direniyor. Okulda gerekli materyaller yok. Öğrenci sayısı fazla. Sınıf koşulları yetersiz tükenmek için yetmez mi bunlar?”

M06Y: “Sınıflarda Türk ve Suriyeli öğrenciler olağanüstü sayıda mevcut. 43 kişilik bir sınıfta 38 Suriyeli öğrenci, 5 Türk öğrenci var.”

M08Ö: “Ben ve okuldan birçok öğretmen arkadaşım doğal afetlerden etkilenmiş çocuklarla çalışmak konulu hizmet içi eğitime katıldık. Aldığımız eğitim yeterli gelmedi, sınıfımızdaki asıl sorun dil sorunudur. Bu nedenle hizmet içi eğitim faaliyetlerinin sayıca artırılması ve nitelik olarak zenginleştirilmesi gerekir.”

2.1. Araştırmalarda Sunulan Çözüm Önerileri

Araştırmalarda elde edilen temalara yönelik öğretmen, yönetici ve uzman görüşleri tespit edilmiş olup, iletişim sorunları, bireysel sorunlar, akademik sorunlar, aile sorunları ve yapısal sorunlar olarak ayrı ayrı temalara yönelik çözümler de sunulmuştur.

İletişim sorunları ve akademik sorunlar ortak temele dayanmakta olup, çözümler Türkçe becerilerini artırmak yönünde olmuştur. Sınıflarda Suriyeli öğrencilerin çoğunlukta olması durumunda Türkçeyi daha geç öğrendikleri tespit edilmiş olup sınıf mevcutlarının buna göre ayarlanması gerektiği ifade edilmiştir. Türkçe dil becerilerini geliştirmenin bir diğer yolunun da okul öncesi eğitime önem verilmesi olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin doğrudan katılacağı okul içi etkinliklerinin artırılması Suriyeli öğrencileri Türkçe konuşmaya teşvik ederek Türkçe dilbilgisinin gelişmesini sağlayacağı ifade edilmiştir.

Zorunlu göçle ülkelerinden ayrılan Suriyeli öğrencilerin karşılaştığı bireysel sorunlar rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini gerektirmektedir. Ancak bu sorunu çözecek psikolog ve rehber öğretmenler de Suriyeli öğrencilerin kendilerini ifade edecek kadar Türkçe konuşamamaları nedeniyle, destek sürecinde zorluk yaşamaktadırlar. İletişim sorunları çocukların içine kapanmasına, sıkıntılarının çözülememesine neden olmaktadır. Okul kurallarına uymama kuralların anlaşılmasına engel olan iletişim sorunlarına bağlanmaktadır.

Barınma sorunu da Suriyeli ailelerin yaşadığı önemli sorunların arasındadır. Barınma sorunu öğrencinin akademik başarısını etkilemektedir. Evlerin gereğinden fazla kalabalık ve sağlıklı olması bu etkinin bir sebebi olarak görülmektedir.

Yapısal sorunlar, genel olarak Türk eğitim sisteminin mevcut duruma hazırlıksız yakalanmış olmasının bir sonucu olarak görülmekte, öğretmenlerin yetiştirilmesi için hizmet içi eğitimler de dahil oryantasyon eğitimlerinin yapılması, yabancılara Türkçe öğretiminin uzman kişilerce verilmesi, materyal desteğinin sağlanması, sınıfların sayısının artırılması da önerilmektedir.

M06Y: “Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına entegrasyonunun sağlanabilmesi için sayılarının toplam sayıya göre en fazla %33 seviyesinde tutulması gerekmektedir.”

M01Ö1: “En büyük sorun dil. Eğer Suriyeli öğrenciler eğitimimizde sürekli var olacaksa aileleri de bu işin içine katıp ailelere de Türkçe konuşma-yazma kursları vermeliyiz. Bu şekilde çocuklar evde de desteklenmiş olur.”

M01Ö2: “Daha çok aileyle bir arada bir şeyler yapılması gerektiğini düşünüyorum. Ama şu anki tavırlarını düşündüğüm zaman aslında onlar için önemli olan eğitim olmadığından kaynaklı bunun çözümü için somut bir örnek veremem şu an. Ama daha çok dile yönelik, daha çok aileyle ortaklaşa bir durum olması konusunda bir şeyler yapılabilir diye düşünüyorum.”

M01Ö3: “Örgün eğitim öncesi dil üzerine kısa bir hızlandırılmış dil programına katılmaları iyi olabilir.”

M01Ö4: “Kesinlikle tercümana ihtiyacım olmaktadır ve hiç Türkçe bilmeyen ve akraba olanların aynı sınıfta olmamasını önerebilirim.”

M01Ö5: “Sınıfta yanımızda Arapça bilen başka bir çalışan olsa her şey daha kolay olabilirdi. En azından dönemim başında birbirimize alışana kadar onların dilinde konuşan birinin olması çocukları da rahatlatırdı. Sınıf düzeninin daha çok oturmasını sağlayabilir.”

M08Ö1: “Ben ve okuldan birçok öğretmen arkadaşım doğal afetlerden etkilenmiş çocuklarla çalışmak konulu hizmet içi eğitime katıldık. Aldığımız eğitim yeterli gelmedi, sınıfımızdaki asıl sorun dil sorunudur. Bu nedenle hizmet içi eğitim faaliyetlerinin sayıca artırılması ve nitelik olarak zenginleştirilmesi gerekir.”

M08Ö2: “Bu öğrencilere ayrı bir yerde eğitim verilmelidir. Nitekim Geçici Eğitim Merkezlerinde de eğitim hakları var. Velilerim sığınmacı öğrencilerin saldırgan davranışlarından rahatsız oluyorlar. Çocuklarının bu öğrencilerle aynı sırada oturmasını istemiyorlar. Onların yedikleri yiyecekler, kullandıkları baharatlar, kültür farklılığı bariz belli oluyor ve uyum sorunu yaşanıyor.”

M08Ö3: “Sadece sınıfta yapılan etkinlikler yeterli değil. Psikolojik olarak profesyonel destek de gerekir. Bu iş tek öğretmenle yapılacak iş değil. Normalde ekip halinde çalışılması gerekir. Türkçe öğreticisi, rehber psikolojik danışman ve gönüllü öğretici gerekir. Gönüllü eğitici Suriye’deyken öğretmenlik yapanlar burada asgari ücret karşılığında çalışan kişiler. Okulumuzda bu konularda eksiklikler var.”

M08Ö4: “Maalesef ara sınıflarda Türkçe bilmeyen öğrencilerimize Türkçe öğretmek için hazırlanmış kitaplarımız yok. Ders kitaplarının içeriğinin de sığınmacı öğrencilere göre hazırlandığını düşünmüyorum.”

M08Ö5: “Sınıfta sığınmacı bir öğrenci hırsızlık yaptı. Sıra arkadaşı çaldığı oyuncacı çantasında buldu. Diğer öğrencilere duyurmadan hemen rehberlik servisiyle durumu çözmeye çalıştık. Rehber öğretmen ailesine durumu bildirdi ve öğrenciyle konuştu. Öğrenci rehber öğretmene onun oyuncacı olmadığı için çok kışkırdığını ve o yüzden çaldığını söylemiş. Bir sorunla karşılaşınca okul idaresi, rehberlik ve aileyle çözmek gerekiyor, sorunun üzerine gitmek gerekiyor.”

M08Ö6: “Şiddet eğiliminin önüne geçmek bence bol bol etkinlik yapmakla mümkün. Örneğin çocuklara ben size bir şey öğreteceğim siz de bana yeni bir şey öğretin

diyeceksiniz. Onlara yeni bir Türkçe kelime öğreteceksiniz ve onlardan da Uygurca, Arapça bir kelime öğreneceksiniz. Yani paylaşımcı olacaksınız. Türkçe ve Arapça ortak kelimeler var. Mesela muz onlarda da muz. Ayva, ala onlarda yüce demek. Onların diline ait kelimelerden örnek verirsen hoşlarına gidiyor. Ben de onlardan birçok kelime öğrendim. İlgi göstermek, değerli olduklarını hissettirmek gerekiyor.”

M08Ö7: “Sınıfta genel olarak sığınmacı öğrencilerle oturmak istemiyorlar. Bunun nedeni bu öğrencilerin temizliklerine dikkat etmemeleri, kavgacı olmalarına ve kendi aralarında gruplaşmalarına bağlıyorum. Sınıfta Doğu Türkistanlı dört öğrenci bir grup oluşturmuştu ve hiç ayrılmıyorlardı. Ben bu duruma müdahale edip onları diğer çocuklarla kaynaştırmak için yerlerini değiştirdiğimde sınıfta diğer öğrenciler mızızlanıyor, yüzlerini ekşitiyorlardı. Bu itirazları önlemek için sürekli yer değiştiriyordum, böylece herkes sırayla kapsayıcı öğrencilerle oturmuş oldu. Etkinliklerde her zaman kapsayıcı öğrencilerle diğer öğrencileri eşleştirerek bu dışlanmanın önüne geçmeye çalıştım.”

M09U1: “Dil sorunu önemli bir sorun bence. Bu çocukların buldukları ortama uyum sağlayabilmeleri ve topluma entegre olabilmeleri için Türkçe öğrenmeleri şart. Bu yüzden bölgedeki mülteci çocukların sayılarına göre belirlenen okullarda yabancı öğrencilere hizmet verecek şekilde birtakım düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.”

M09U2: SGDD-ASAM aile danışmalarından yardım alınmalı ve sosyologlar eşliğinde kültürleştirme olanağı sağlanmalı.

M09U3: Sosyal yaşama ayak uyduramayanlar ve dışlananlar rehabilite edilmelidir. Psikolojik yardımlar ile desteklenmelidir.

M09U4: “Tek çözümlüm var: Bir an önce kendi ülkelerinde barışın sağlanması ve tüm mültecilerin kendi aidiyet duygusunu hissettikleri memleketlerine geri dönmeleri. Çünkü Türkiye ve Suriye insanları oldukça farklı toplumsal yapılara sahip iki ülke. Mutlaka çatışmalar yaşanacaktır. Bu yüzden bence gitmeleri en doğru ve yerinde bir karar olacaktır.”

Sonuç ve Öneriler

2011 yılında başlayan yoğun Suriyeli göçü Türk eğitim sistemini hazırlıksız yakalamıştır. Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası anlaşmaların zorlaması ile değil insani nedenlerle eğitim çağındaki Suriyeli nüfusa okulları açmış, onları eğitim sistemine dahil etmiştir. Süreç ne kadar insani amaçlarla yürütülmek istenmiş olsa da pek çok sorunla karşılaşmıştır.

Suriyeli göçü başladıktan sonra, eğitim alanında yaşanan sorunların tespitine yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Suriyelilerin ilk geldikleri zamanda yapılan çalışmalarda tespit edilen sorunlarla, yakın zamanda yapılan çalışmalarda tespit edilen sorunlar arasında farklılıklar gözlenmiştir. Öğretmenler, yöneticiler ve uzmanlar deneyim kazandıkça, Suriyeli öğrencilerin sosyal uyumunda başarı şansını artıracak daha iyi çözüm yolları üretilmiştir.

Çalışmamızla, 2020’den itibaren, geçici koruma altında bulunan Suriyeli öğrencilere yönelik alan araştırmalarıyla tespit edilen ortak sorunların sistematik bir derlemesinin yapılması amaçlanmıştır. Kronolojik olarak işaret edilen sorunlarda, ilk yıllarla güncel olanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır. Yapısal sorunlar olarak ifade ettiğimiz, öğretmenlerin hizmet içi eğitimle desteklenmemesi, kalabalık sınıflar, ders materyal eksikliği gibi sorunlarda iyileşme gözlemlense bile kanaatimizce yeterli değildir.

Türkçe dil bilgisindeki yetersizlik çalışmamıza dahil edilen araştırmaların işaret ettiği temel sorundur. 2011'den itibaren geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocuklara yönelik çalışmaları içeren literatür taramasında da aynı sorun tespit edilmiştir. Dil becerilerindeki yetersizlik, işaret edilen diğer sorunların etkisini artırıcı bir yapıya sahiptir. Okuduğunu ve dinlediğini anlamamaya bağlı akademik sorunlar doğrudan dil yetersizliği ile ilişkilidir. Okul kurallarına uymama, rehberlik ve psikolojik destek alamama, akran zorbalığı, dışlanma, yalnızlaşma, öğretmen ve akranlarıyla iletişim kuramama sorunlarının da aynı şekilde dil becerilerindeki yetersizlikle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Suriyeli öğrencilerin Türkçe dil becerilerini geliştirmesine engel olan unsurun Türkçe ve Arapça arasında filolojik farklılıklardan kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Özellikle “ö, ü, ş, ç, ı, ğ, p” harflerinin okunmasında, telaffuzunda ve anlaşılmasında sorun yaşandığı ifade edilmiştir (Özenç, Saat, 2019: 69).

Suriyeli velilerle öğretmenler arasında azalsa da devam eden sorunların iki toplum arasındaki kültürel farklılıklardan ve Türkçe dil becerilerindeki yetersizliklerden kaynaklandığı vurgulanmıştır. Bununla beraber sosyoekonomik düzeylerine bağlı olarak farklılaşmakla birlikte Suriyeli velilerin çocuklarıyla ilgilenmedikleri, eğitim hayatlarını önemsemedikleri, okuldaki toplantı, etkinlik gibi faaliyetlere katılmadıkları da belirtilmiştir.

Travma, korku, şiddet ve okul kurallarına uymama gibi bireysel sorunlar, zorunlu göç sonucu ülkesinden ayrılan ve göç sürecinin travmatik etkilerine maruz kalan çocukların sıklıkla yaşadığı sorunlar arasında yer almaktadır. Bireysel sorunların çözümü için rehberlik ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Yeterli psikolojik destek sağlanamazsa, göçün travmatik etkilerine maruz kalan çocukların, akranlarıyla okul ikliminde sağlıklı iletişim kuramama sorunuyla karşılaşmaları mümkündür. Öğretmenlerin, bu çocukların ruhsal durumlarından kaynaklı sorunlara hazırlıksız yakalandıkları bu sorunlarla baş etmeleri ve çocuklara faydalı olabilmeleri için gereken yeterli hizmet içi eğitimlerle desteklenmedikleri tespit edilmiştir.

Yapısal sorunların, umulandan daha kısa sürede çözülmesi mümkün görünmemektedir. Kalabalık sınıflar yapısal sorunlar arasında en çok vurgulananı olup, kanaatimize sosyal uyum ve toplumsal bütünleşmenin önündeki engellerden biridir bu sorunun çözülmesi gerekmektedir. Bazı sınıflarda Suriyeli öğrenci sayısı, Türk öğrenci sayısını geçmiş olup bu sayının fazlalığı bu öğrencilerin Türkçe dil becerilerinin gelişimini olumsuz etkilemektedir (İçöz, 2019: 34). Sınıflarda Suriyeli öğrenci sayısının fazlalığı bu öğrencilerin dil becerilerinin gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Yapısal sorunların çözümünün sadece Suriyeli öğrencilerin değil Türk öğrencilerinin de akademik başarılarını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

İncelenen araştırmalar bağlamında şu öneriler getirilebilir:

- Türkçe öğretimi bu konuda uzman öğretmenlere bırakılmalıdır. Uzman öğretmenlerin görevlendirilememesi durumunda öğretmenlere bu konuda eğitim verilmesi sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin, Suriyeli çocukların zorunlu göç nedeniyle yaşadığı ruhsal sorunlarla baş edebilmeleri için gerekli eğitimlerden geçmeleri sağlanmalıdır.
- Suriyeli çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin giderilmesi için hayati bir öneme sahip olan rehberlik hizmeti ve psikolojik destek sağlanmalıdır.
- Suriyeli velilerin de Türkçe dil becerilerinin geliştirilmesi yönündeki çabalar, öğretmen-veli iletişimini olumlu yönde etkileyerek öğrencilerin akademik başarılarını geliştirecektir. Bu nedenle Türkçe dilbilgisi konusunda sorun yaşayan yetişkinler için yeterli dil kursları açılmalı, velilerin bu kurslara devamının sağlanması gerekmektedir.
- Yapısal sorunlardan biri olan sınıf yetersizliği giderilmeli, sınıfların gereğinden fazla kalabalık olmasının önüne geçilmelidir.
- Türk ve Suriyeli öğrenci oranlarının sosyal uyum ve toplumsal bütünleşme için makul seviyelerde tutulması önemlidir. Suriyeli öğrenci sayısının Türk öğrenci sayısını geçmemesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Türkçe dil eğitimi için öğretmenlerin de ifade ettiği gibi eksik olan eğitim materyalleri tamamlanmalıdır.

Kaynakça

- Arslan, Ü., & Ergül, M. (2021). Mülteci Öğrencilerin Eğitimlerinde Yaşadıkları Sorunlar: Öğretmenlerin Perspektifinden Bir Delphi Çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1–31.
- Bacık, G. (2015). *Yarım Kalan Devrim: Arap İsyanlarını Anlama Rehberi*. Ufuk Yayınları.
- Bezci, B., Hopyar, Z., Topal, F., & Tauscher, S. (2020). *Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Eğitimlerinin Entegrasyon Sürecine Etkisi*. Karınca Yayınevi.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duman, T. (2019). Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye’deki Suriyeliler Örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (41), 343–368.
- Erdem, B. B. (2017). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37(2), 332–351.
- Greenhill, K. M. (2008). Strategic Engineered Migration as a Weapon of War. *Civil Wars*, 10(1), 6–21.
- Güngör, C., Baloğlu, M., Göv, E., & Bağrıaçık, T. (Ed.) (2017). *Geçici Koruma Statüsündeki Bireylere Yönelik Rehber hizmetleri Kılavuz Kitabı*. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara.
- IOM (2021). *World Migration Report 2022*. International Organization for Migration.
- Kapat, S., & Şahin, S. (2021). Türkçe öğreticileri ve okul yöneticilerinin Suriyeli öğrenciler için açılan uyum sınıfı uygulamasına ilişkin görüşleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 169–194.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik Derleme Metodolojisi: Sistematik Derleme Hazırlamak İçin Bir Rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26–33.
- Kararımak, Ö., & Önder, E. (2020). Göç Bağlamında Travma ve Travmatik Etkileri. A. Doğan & D. Y. Kağnıcı (Ed.), *Göçmen Çocuk ve Ergenler: Kültürleşme, Uyum ve Eğitim* (57–82). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin ötesine geçerken: Türkiye'nin Suriyeli mülteciler sınavı*.
- Küçüksüleymanoğlu, R., & Kurt, A. (2020). Suriyeli Öğrenciler İçin Görevlendirilen PICTES Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri: Bursa Örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
- Külekçi Akyavuz, E., Gezeroğlu, E., & Toma, Ş. G. (2020). Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlarla İlgili Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(1), 1–15.
- MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2022). Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı. <https://hboqm.meb.gov.tr/www/goc-ve-acil-durumlarda-egitim-daire-baskanligi/icerik/497>
- Özçürümez, S., & İçduygu, A. (2020). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye* (1 baskı). *Göç Çalışmaları: 27*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özenç, E. G., & Saat, F. (2019). Sınıf Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaştığı Sorunlar. *International Journal of Active Learning*, 4(2), 60–74.
- Özoruç, N., & Dikici Sığırtmaç, A. (2022). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Mülteci Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(233), 237–258.

- Pala, F. C. (2020). Göç ile Değişen ve Gelişen Zihin, Dil Becerileri ve Akademik Yetkinlik. In A. Doğan & D. Y. Kağnıcı (Eds.), *Göçmen Çocuk ve Ergenler: Kültürleşme, Uyum ve Eğitim* (1st ed., pp. 83–101). Nobel Akademik Yayıncılık.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022). Göç İstatistikleri: Geçici Koruma. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Temiz, D. N. (2020). Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okulda Yapılan Oryantasyon Çalışmalarının Rolü. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 2.
- Ünal, R., & Aladağ, S. (2020). Kapsayıcı Eğitim Uygulamaları Bağlamında Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin İncelenmesi. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 2(1), 23–42.
- Yenen, E. T., & Ulucan, P. (2020). Uzman Görüşleri Doğrultusunda Türkiye’de Yaşayan Mülteci Çocukların Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 292–305.
- Yiğit, A., Şanlı, E., & Gökalp, M. (2021). Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumlarına Yönelik Öğretmen, Okul Yöneticileri ve Öğrencilerin Görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 471–496.